ջակայքում Իտալիայի չերամի սերմեր է բաժանած նրա առաջվայ ունեցած արդիւնաբերութիւնը վերականգնելու համար։ Այդ տեսակը, որ աւելի ամրին է և գերազանց բոժոժների մէջ, և որը աւելի մետաքս է արտադրում քան միւս տեսակները, մի ժամանակ արդիւնաբերում էր Շուշին և իր շրջակայքը. սակայն քանի տարի է, որ այդ տեսակի գործածութիւնը դադարել է մեր կողմերում։ Չը նայելով որ մի քանի անգամ փորձերը ապարդիւն են անցկացել, ցանկալի կը լինէր, որ չերամի առևտուրով զբաղող վաճառականները անուշադիր չը թողէին այդ. մինչդեռ առաջիկայ բերքում, ստիպված կը լինեն ի հարկէ, ինչպէս անցեալ տարի, ամենավատ և փչացած բոժոժներ առնելու։ Գուցէ կը յաջողի այդ տեսակը կրկին տարածել այս կողմերում։

Երէկ կեսօրից յետոյ մի շատ ցաւալի դէպք տեղի ունեցաւ, այստեղ Թիւրքաց Թաղի մէջ։ Մի շատ հին և խարխուլ չինութեան առագին և ճաքած պատերը երկարատև անձրևներից յետոյ փուլ են գալիս, և ընկնելով փոքր ինչ ցած մի աղքատիկ Թուրք ընակարանի տան կտուրի վրա, ամբողջ տունը յատակին են կպցնում. շուտով յայտնվում է ոստիկանութիւնը և փլատակների տակից հանում են մեռած մօրը իր երեք որդոց դիակների հետ։

Աբել Ապրեսեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Այսօր Համբարձման տօնի պատճառով տպարանում չեն բանում, այդ պատճառով վաղը, ուրբաթ օր «Մշակի» համարը չենք հրատարակի, այլ մեր լրագրի հետևեալ համարը կը հրատարակենք շաբաթ օր, մայիսի 23-ին։

—

ԱՍՏՐԱԽԱՆԻՑ, պ. Սամուէլ Սէրգէյեանցից ստացանք 3 ռուբլ յօգուտ «Միացեալ Ընկերութեան։»

—

Մեզ պատմում են որ Թիֆլիսի հայթուխները շատ դժգոհ են իրանց գլխաւորից (ուստաբաշուց), որ անկանոն տուրքեր էր պահանջում նրանցից, անարդար տուգանքներ է դնում նրանց վրա։ Հայթուխները շատ անգամ գանգատվել են արուեստաւորների գլխաւորին, բայց նրանց գանգատը ապարդիւն է մնում։

—

ԵՐԵՒԱՆԻՑ մեզ գրում են. «Զարմանալի կարգ է տիրում այժմ Երևանի կոնսիստորիայում, նորընտիր ատենադպիր Ս. Փիլիպոսեանցի չնորհով։ Այն խնդրատուները, որոնք առաջ տարիներով, հազար ու մի խնդիրքներով հաղիւ կարողանում էին մի մետրիկական վկայական կամ մի այլ թուղթ ստանալ մեր կոնսիստորիայից, այժմ Փիլիպոսեանցի չնորհով բաւականութիւն են ստանում խնդիրքի տալուց միւս օրը։ Կոնսիստորականները շատ գժգոհ են նոր ատենադպրից, որ փակել է նրանց առջև կաշառք ընդունելու ճանապարհը։»

—

ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏԻՑ հաղորդում են մեզ հետևեալ խօսակցութիւնը Էջմիածնի միաբանութեան մէջ։ Մի վարդապետ դիմում է միւսին. «Հայր սուրբ, լսել եմ որ Գ. վարդապետին մտադիր են եպիսկոպոսութիւն տալ. ճշմարիտ է արդեօք այդ լուրը։» Հայր սուրբը փոքր ինչ մտածելուց յետոյ պատասխանում է. «Շատ հաւանական է որ ճշմարիտ լինի, որովհետև մի քանի շաբաթ է արդէն շատերը նկատում են, թէ Գ. վարդապետը սկսել է եպիսկոպոսի ոճով խօսել և թքել։»

—

Շաբաթ օր, մայիսի 23-ին, երեկոյեան 7 ժամին պ. Արսէն Թոխմախեան, որ նոր է վերադարձել Թիւրքաց Հայաստանի ճանապարհորդութենից, կառավարութեան թոյլատրութեամբ կը կարդայ հայերէն լեզուով մի դասախօսութիւն Արծրունու թատրոնում «Թիւրքաց Հայաստանի» մասին։ Ահա պ. Թոխմախեանի դասախօսութեան պրոգրամը։ Առաջին մաս։ Վանի նահանգ։—Վան քաղաք և Այգեստան։—Աշխարհագրական և հնագիտական տեղեկութիւններ։—Ազգաբնակութեան մասին վիճակագրական տեղեկութիւններ։—Վանի նահանգի քսան և երկու գաւառներ։—Այդ գաւառների մասին աշխարհագրական և հնագիտական տեղեկութիւններ։—Ճանապարհներ։—Վիճակագրական տեղեկութիւններ Թիւրքերի, հայերի, ասորիների, քիւրդերի, հրէաների և եզիդիների մասին։—Բուլանըխի, Մանազկերտի և Խնուսի գաւառները։ Երկրորդ մաս։ Մի քանի խօսք եւրոպացի ճանապարհորդների համար։—Առաջին տպաւորութիւն ռուս-Թիւրքաց սահմանի վրա։—Թիւրքաց Հայաստանի ամայութիւնը։—Ցաւարերութիւնները հայերի, Թիւրքերի, ասորիների և քիւրդերի մէջ։—Առուտուրի և արհեստների մասին տեղեկութիւններ։—Վանի շալեղէն գործուածքներ։—Ընկերութիւնների և ուստաբաշիների մասին։—Միացեալ ընկերութեան գործունէութիւնը։—Սովելոց յանձնաժողով։ — Ռուս Թիւրքաց պատերազմի հետևանքները։—Ցափշտակութիւնների հաշուեցուցակը։ Դասախօսութեան ժամանակ պ. Թոխմախեան ցոյց կը տայ Հայաստանի մի քանի գործուածներ։ Ցոմակները կարելի է ստանալ Արծրունու թատրոնի կասայում և պ. Թոխմախեանի մօտ։ Տեղերի գները հետևեալներն են։ Բազկաթոռները 1 ռուբլ, բացի առաջին կարգից, որ 2 ռուբլ արժէ։ Աթոռները 75 կոպէկ և 50 կոպ., գալլէրէա 30 կ. և 20 կ., լօժաները 4 ռուբլ։

—

ՇՈՒՇՈՒՑ մեզ գրում են, թէ Էջմիածինը աշխատում է գրաւել բոլոր եկեղեցական և վանքային կալուածները և նրանց եկամուտները ինքն ստանալ։ Այդ կալուածների եկամուտները միշտ ստացել է տեղային հոգևոր դպրոցների հոգաբարձութիւնը և ծախսել է դպրոցների պահպանութեան համար։ Շատ հասկանալի է, որ եկամուտները Էջմիածինը իր ձեռքը գցելուց յետոյ, պէտք է դպրոցները փակման վիճակի ենթարկէ։ Արդէն Ամարաս վանքի ընդարձակ կալուածներին ու եկամուտներին տիրել է Էջմիածինը։ Այդ վանքի եկամուտները ստանում էր առաջ դպրոցների հոգաբարձութիւնը, այժմ կոնսիստորիան և տեղային յաջորդը պահանջում են հոգաբարձութիւնից այն բոլոր գումարները, որ շատ տարիների ընթացքում ստացել է ուսումնարանը։ Այդ մասին ժողովրդի և հոգևոր կառավարութեան մէջ խռովութիւններ են ծագել, որոնք հետզհետէ սպառնալից կերպարանք են ընդունում։

—

ՇՈՒՇՈՒՑ գրում են մեզ. Ղազանչեցոց եկեղեցին, որի շինութեան համար աւելի քան 60,000 ռուբլ ծախսվել էր և փողի պակասութեան համար անկատար էր մնացած, այժմ պ. Խանդամիրեանցի յորդորանքով սկսել են մնացած ծախքը հոգալ և կառուցանել։ Եկեղեցու շինութիւնը բոլորովին աւարտելու համար հարկաւոր կը լինի համարեա նոյնքան գումար, որ մինչև այժմ վատնվել է։

—

ՇՈՒՇՈՒՑ մեզ գրում են որ կայծակի հարուածից սպանվեցան երեք գիւղացիներ, որոնք կանգնած էին մի պարապի մօտ։ Գրում են նոյնպէս որ հոգևոր դպրոցի 3-րդ դասատան աշակերտներից մէկը մի փոքրիկ երկաթէ խողովակի մէջ լցնում է վառօդ և մանր գնտակներ, որ մի քանի անգամ արձակելով զուարճանում է, յետոյ խողովակը տրաքելով, կտորտանքը դիպչում են նրա սրտին, պատանին մեռնում է։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՖՐԱՆՍԻԱ

Լրագիրները հաղորդում են, որ օրերումս Ֆրանսիական պատգամաւորների ժողովը քննեց պատգամաւորներին ընտրելու ձևի հարցը։ Կարճառօտ վիճաբանութիւններից յետոյ, որին մասնակցեց և Գամբետտա, ժողովը ընդունեց ամբողջութեամբ Բարդուի օրինագիծը, որ վերականգնում է ընտրութիւնները ցուցակներով։ Շրջաններով ընտրելու ձևի կուսակցների բոլոր ջանքերը ոչինչ հետևանք չունեցան, չը նայելով հանրապետութեան նախագահ Գրեվիի միջամտութեանը, որ մի քանի անգամ կարծիք է յայտնել Բարդուի օրինագծի դէմ։ Պարլամենտական այս կռուի ժամանակ Գամբետտա յաղթող հանդիսացաւ և նրա ազդեցութիւնը աւելի էլ մեծացաւ։ Այսուհետև անփոխելի է պատգամաւորների այժմեան ժողովի արձակելը և այժմեան մինիստրների տեղ Գամբետտայի կողմնակիցների ընտրելը։

Պաշտպանելով ցուցակներով ընտրութեան ձևը, Գամբետտա հերքեց իր դէմ ուղղած մեղադրանքները, իբր թէ նա փառասէր դիտաւորութիւններ ունի և յայտնեց, որ նա երբէք ի նկատի չէ ունեցել փոքրացնել իշխանութեան հեղինակութիւնը։ Ընտրութիւնները ցուցակներով, ասաց նա, միջոց են տալիս երկրի կարծիքը հարցնել ընդարձակօրէն։ Այնուհետև նա ապացուցեց, որ ընտրութիւնները շրջաններով անկարելի են դարձնում որևէ է վերանորոգութիւն։ Գամբետտայի կարծիքով ցուցակներով ընտրութիւնները վերջ կը դնեն կաշառակերութեանը, որոնք հետևանք են շրջաններով ընտրութիւնների ձևի։ Վերջը նա ասաց. „Պէտք է այսօր վճռել, արդեօք հանրապետութիւնը օգտակար կը լինի, թէ անպտուղ։“

—

ԹԻՒՐՔԻԱ

„Ռէ յտերի“ ընկերութեան կ. Պոլսից հաղորդում են հետևեալը Միտհադ-փաշային կալանաւորելու մասին։ Արդարութեան մինիստր Զեվդեթ-փաշա առաջ հեռագրեց Զմիւռնիա Միտհադ-փաշային, որ նա գայ կ. Պոլիս և ներկայանայ արդարութեան մինիստրին։ Միտհադ-փաշա պատասխանեց, որ նա կուղևորվի կ. Պոլիս Ֆրանսիական դրօշակի պաշտպանութեան տակ։ Երբ յայտնվեցաւ, որ նա ապաստանվել է Ֆրանսիական հիւպատոսարանը, Բ. Դուռը դիմեց Ֆրանսիական դեսպանին, խնդրելով, որ նա

ես աւելին կասեմ. ժողովուրդը մի հլու գրաստ է, մի մեծ աւանակ է. նրա երասանակը (նօխտան) ում ձեռքը որ ընկաւ, իր ետևից քարշ կը տայ, կը տանէ ամեն կողմ, որ կողմը և ցանկանում է։ Ժողովուրդը սեպհական կամք չունի։

—Դուք սխալվում էք, մէլիք, ասաց աբեղան, —ժողովուրդը սեպհական կամք ունի։ Այդ ուրիշ բան է, որ նա երբեմն ճնշված, երբեմն կաշկանդված է լինում և իր կամքը արտայայտել չէ կարողանում։ Բայց երբ նա կտրեց իր կապանքները, այլ ևս նրա թափին ընդդիմադրել անկարելի է։ Նա դառնում է մի հսկայական հեղեղ և փոթորկի նման որոտում է, ալեկոծվում է, առաջ է վազում, խորտակելով, ոչնչացնելով իր առջևից ամեն տեսակ խոչնդոտներ։ Ո՞ր մահկանացուն կարող է ժողովրդի կատաղի հոսանքի առաջը կտրել։ Դժուար է միայն շարժել նրան, երբ միանգամ շարժվեցաւ, այլ ևս այնուհետև կանգ չի առնի, որպէս մի ահագին ժայռ, որ բեկվում է լեռան բարձրութիւնից, գլորվում է դէպի ցած, և առաջ ընթանալով, հետզհետէ աւելի և աւելի սաստկացնում է իր թափը....

—Մինչև ընկնում է անդունդի մէջ... կտրեց կալանաւորը աբեղայի խօսքը։—Բայց գիտէք, հայր սուրբ, այդ ձեր նկարագրած ահագին քարաժայռը իր գլորման ընթացքում, միւս ժայռերին զարկվելով, որքան փշրվում է, որքան մաշվում է, և միայն նրա կտորտանքն են հասնում մինչև ստորոտը...

—Գիտեմ... ինչպէս էլ և լինի, շարժման մէջ կեանք կայ։

—Դիակի շարժումները կեանքի նշաններ չեն, նրանք բոպէական ցնցումներ են միայն, պատասխանեց կալանաւորը և սովորական դառն ծիծաղը դարձեալ երևաց նրա գունաթափ շրթունքի վրա։— Հայ ժողովուրդը կատարեալ դիակ է։ Դիակին կարելի է ձեռքով բարձրացնել, ոտքի վրա կանգնեցնել, բայց հէնց որ բաց թողեցիր, իսկոյն կընկնի, կը տարածվի գետնի վրա, դարձեալ անշարժ կը մնայ։

—Թէ որքան դուք սխալվում էք ձեր կարծիքի մէջ հայոց ժողովրդի վերաբերութեամբ,— ես այդ մասին հարկաւոր չեմ համարում խօսել, մէլիք, ասաց աբեղան։—Բայց դիցուք թէ այդպէս լինի, որպէս դուք կարծում էք, թէ հայ ժողովուրդը մի դիակ է. միթէ դուք չէք մտածում կեանք տալ դիակին, քանի որ ինքներդ նոյն ժողովրդի ծնունդն էք, քանի որ ինքներդ ազգով հայ էք, թէև մահմեդական կրօնը ընդունած։

—Ես, եթէ կը ցանկանայի հայ ժողովրդի հետ գործ ունենալ, ոչ այլ կերպով չէի ընդունի, բայց միայն նրա գլուխը լինել և ոչ ոքի ստորադրեալ։

Վերջին խօսքերը բարկութեան չափ վրդովեցրին աբեղային, և նա չը կարողանալով պահպանել իր սառնասրտութիւնը, պատասխանեց.

—Դուք դեռ ձեր հին ցնորքների մէջն էք գտնվում, մէլիք։ Ով որ ձգտում է ժողովրդի գլուխ լինել միայն նրան կեղեքելու, միայն նրան կողոպտելու համար, եթէ հասնելու ևս լինի իր նպատակին, չէ կարող երկար պահպանել իր դիրքը։ Բռնաւորների կեանքը կարճ է լինում։ Ժողովրդի գլուխ լինելու համար պէտք է պաշտպանել նրա բարին, պէտք է ունենալ նրա հետ նոյն յարաբերութիւնները, ինչ յարաբերութիւններ որ ունի մարմնի բնական գլուխը մարդու անդամների և ամբողջ կազմուածքի վերաբերութեամբ։ Դուք անբնական գլուխ էիք, մէլիք,—հայ պարսկի հոգով, պարսկի սրտով։ Այս պատճառով էլ ժողովուրդը մերժեց ձեզ։ Դուք այժմ ամեն ինչ կորցրել էք. ձեզ մնում է երկու բան՝ կամ զղջալ և բէկից ներումն ստանալ, կամ կրել ձեր դատապարտութեան պատիժը։ Որը կամենում էք, ընտրեցէք։ Ես հաւատացած եմ, որ բէկը այնքան մեծահոգի է, որ կը ներէ ձեզ, եթէ զղջալու լինիք։

—Ես ինձ չեմ հասցնի այն ստորութեան, որ որ և իցէ հայից ներումն խնդրեմ, պատասխանեց կալանաւորը արհամարհանքով։— Ինչ լինելու է, թող լինի. ես կը խոնարհվեմ ճակատագրի առջև։

—Ձեր ճակատագիրը դրանով կը վերջանայ, որ բէկը կը հրամայէ այսօր գլխատել ձեզ։

—Այդ ինձ համար մի և նոյն է, բայց ես հաւատացած եմ, որ իմ որդին վրէժխնդիր կը լինի հօր արեան համար։

—Այդ յոյսը մի ունեցէք, ձեր որդին չէ կարող այդ անել։

—Կարող է. նա պարսիկ զօրքերով կը ոչնչացնէ բէկի բոլոր զօրութիւնը։

—Եթէ կենդանի լինէր.... Ձեր որդին սպանված է։

—Որդիս... սպանված է... գոչեց նա կատաղի հառաչանքով և նրա գլուխը թեքվեցաւ կոճղի վրա։

Աբեղան հասցրեց երկրորդ և աւելի սաստիկ հարուածը։

—Այո, սպանված է. գիտէք ում ձեռքով. մի գիւղացի աղքատ կնոջ ձեռքով, որը նոյն ժողովրդի զաւակն է, որին մի բոպէ առաջ դիակ էիք կոչում։ Տեսնում էք, այդ ժողովուրդը գիտէ հարկաւորած ժամանակ պատժել իր բռնաւորներին։ Նա զգում է անիրաւ ձեռքից կրած վէրքը և աշխատում է վրէժխնդիր լինել։ Բայց դիակները ոչինչ չեն զգում։

Վերջին խօսքերը չը լսեց կալանաւորը։ Թաթարներ լուրը միանգամայն խորտակեց թէ նրա սիրտը և թէ նրա յոյսերը։ Մինչև այժմ նա հանգիստ էր, հանգիստ էր գլխաւորապէս այն պատճառով, որ մտածում էր, եթէ իրան կը զլխատեն, եթէ իրան կախաղան կը բարձրացնեն, դարձեալ կը թողնէ երկրի վրա իր շարունակութիւնը—որդուն։ Որդին կը պահպանէ անիրաւութեամբ ձեռք բերած իշխանութիւնը։ Իսկ այժմ բոլորը կորաւ, բոլորը ոչնչացաւ։ Փառասիրութեան ցանկութիւնը աւելի զօրեղ էր նրա մէջ քան որդեսիրութեան զգացմունքը։ Եւ նա ափսոսում էր ոչ այնքան սպանված որդուն, որքան կորած փառքը։ Արտասուքի ոչ մի կաթիլ չը յայտնվեցաւ նրա անգութ աչքերում, որ այժմ լի էին վայրենի կատաղութեամբ, միայն երբեմն խորին հառաչանքներ դուրս էին թռչում խստասիրտ մարդու ջախջախված կուրծքից։ Երբ նա փոքր ինչ հանգստացաւ, հայր սուրբը խօսեց.

—Այսպիսի յուսահատական բոպէներում միակ մխիթարութիւնը մարդ կարող է գտնել Աստուծոյ մէջ։ Դիմեցէք Աստծուն, մէլիք, հեզութեամբ և խոնարհված սրտով, նրանից թողութիւն խնդրեցէք։ Ձեր աշխարհային թշուառութեամբ

հրամայի Ֆրանսիական հիւպատոսին յանձնել Միհադին Թիւրքաց իշխանութեանը։ Ֆրանսիական դեսպանը հրաման ստացաւ իր կառավարութենից Միհադին Թիւրքիային յանձնելու մասին, որովհետև նա մեղադրվում է ընդհանուր օրէնքների դէմ յանցանք գործելու մէջ։ Այդ ժամանակ Ֆրանսիական հիւպատոսի տունը Զմիւռնիայի մէջ շրջապատված էր Թիւրքաց զօրքերով։ Սուլթանը յանձնեց գեներալ Դրէյֆէին իմանալ դեսպանների կարծիքը Միհադի պահանջած ապաստանի և օտար հիւպատոսների պաշտպանութեան մասին։ Դեսպանները այդ հարցի մասին խորհրդակցելուց յետոյ պատասխանեցին, որ հիւպատոսները իրանց իրաւունքները չափազանցացած կը լինեն, եթէ կը պաշտպանեն Միհադ-փաշային։ Նրանք պէտք է սպասեն հրահանգների իրանց կառավարութիւններից։

„Daily News“ լրագրին Կ. Պոլսից հաղորդում են, որ պալատական շրջանները հակված են խորհուրդ տալ սուլթանին Աբդուլ-Ազիզի սպանման քննութիւնը դադարեցնելու մասին։ Պատմում են, որ մահմեդականները թշնամաբար են վերաբերում այդ քննութեանը և եթէ նա շարունակվի, փաշաներից շատերը կը մեղադրվեն։ Լուր է տարածված, որ Մահմուդ-Դամատ և Նուրի-Դամատ փաշաները կարտաքսվեն Կ. Պոլսից, իսկ Ֆահրի-բէյ կաքսորվի և գրանով գործը կը վերջանայ։

Զինված երկիները Յունաստանին յանձնելու մասին համաձայնութիւնը արդէն կայացաւ և յոյն-թիւրքական դաշնագրութիւնը ստորագրված է Թիւրքաց հաւատարմատարներից և պետութիւնների դեսպաններից։

Բ. Դուռը վճռապէս հերքեց լրագրական լուրերը, իբր թէ նա շարունակում է պատերազմական պատրաստութիւնները Թէսալիայի և Էպիրոսի մէջ և յայտնեց, թէ նա պատրաստ է իր բոլոր պարտականութիւնները անյապաղ իրագործել։ Ուրիշ Թիւրքիայի և Յունաստանի սահմանները որոշվելուց յետոյ առժամանակ խաղաղութիւն կը տիրէ այդ երկու պետութիւնների մէջ։ Կանդիան առաջվայ պէս կը սպասէ իր ազատութեանը Թիւրքաց իշխանութիւնից, իսկ Ալբանիայի մէջ կը շարունակվեն անկարգութիւնները, մինչև այդ երկրի մէջ ինքնավարութիւն մտցնվի։

Անկարգութիւնները Թիւրքիայի մէջ կը շարունակվեն միշտ, քանի որ նա իշխում է օտարազգի ժողովուրդների վրա, իսկ ինարիզները և կաշառակերութիւնը այդ երկրի կառավարչական միջոցները կը լինեն։

ՌՈՒՄԻՆԻԱ

Լրագիրների մէջ կարդում ենք հետևեալը։ Մայիսի 10-ին Բուխարեշտի մէջ վերջին քայլը կատարվեց Ռումինիան անկախ թագաւորութեան ասպիճանին հասցնելու համար։ Այդ օրը ռումինական թագաւոր Կարլ հանդիսով իր գլխին դրեց ռումինական թագը, որ պատրաստված է մի համեստ մետալից, այն է Թիւրքաց թնդանօթի պողպատից, որ ռումինները վերջին պատերազմի ժամանակ վերցրին Պլեվնայի մօտ։

Ռումինների պատմութիւնը այժմ նոր շրջանի մէջ է մտնում գերմանական թագաւորող տան իշխաններից մէկի առաջնորդութեամբ։ Կարլ առաջինի պողպատեայ թագը յիշեցնում է նրան և նրա ժողովուրդին անցեալ պատերազմական գոհերը, որ նրանք մատուցին քաղաքական անկախութիւն ստանալու համար և որոնք գուցէ դարձեալ կը պահանջվին այդ անկախութիւնը և ազգային գոյութիւնը պահպանելու համար։

Ռումինական իշխանի թագադրութեան մասին Բուխարեշտից հեռագրում են։ Կէսօրին, մայիսի 10-ին ռումինական թագաւորի թագադրութիւնը կատարվեցաւ բաց օդի տակ։ Թագաւորը և թագուհին Լէօպոլդ Հոհենցոլերնի և նրա երկու որդիների հետ բարձրացան գահը, որ պատրաստված էր հրապարակի վրա։ Թագի օծումը կատարվեցաւ ռումինական և մոլդաւական հոգևորականութեան և բազմաթիւ հասարակութեան ներկայութեամբ։ Ժողովուրդը ոգևորված ողջունում էր թագաւորին պալատ վերադառնալու ժամանակ։ Քաղաքը շքեղութեամբ զարդարված էր։

ԱՆԳԼԻԱ

Լօնդօնից հաղորդում են։ Բարաելեմի Սենատ-Կեր յանձնեց Ֆրանսիական դեսպանին Լօնդօնի մէջ, Շալմել Լակուրին, հաւատացնել անգլիական արտաքին գործերի մինիստր Լորդ Գրենվիլին, որ Ֆրանսիան բոլորովին մտադիր չէ միացնել իր հետ Ցունիսի որ և է մասը։ Շալմել Լակուր յայտնեց անգլիական կառավարութեանը, որ Ֆրանսիան արդէն մի մասնաժողով է նշանակել մաքսային դաշնագրութիւնը նորոգելու համար։ Անգլիական կառավարութիւնը հրատարակեց իր դիպլոմատիական գրագրութիւնը Ֆրանսիայի հետ Ցունիսի խնդրի վերաբերութեամբ։ Այդ գրագրութենից երևում է, որ լորդ Սալիսբիւրի Բերլինի կոնգրեսի ժամանակ մի խօսակցութիւն է ունեցել Վադինգտոնի հետ, որի ժամանակ առաջինը ասել է, թէ Անգլիան արգելք չի դնի Ֆրանսիայի ազատ գործողութիւններին Ցունիսի մէջ։ Բացի այդ լորդ Գրենվիլ Լէօն Սէի հետ խօսելու ժամանակ ասել է, որ անգլիական կառավարութիւնը Ցունիսը Թիւրքիայի մի մաս է համարում և նա ոչ միջազգային և ոչ բարոյական իրաւունք ունի վճռել Ցունիսի հարցը, բայց Անգլիան թշնամութեամբ չի նայի այն ազդեցութեան վրա, որ ունեցել է և կունենայ Ֆրանսիան Ցունիսի գործերի վրա։ «Times» լրագիրը, քննելով այդ գօկումենտները, պախարակում է Սալիսբիւրիի յայտնութիւնները։

Լօրդերի ժողովի մէջ մարկիզ Սալիսբիւրի մի չափազանց յարձակողական ճառ կարդաց իրլանդական կալուածական օրինագծի դէմ։ Պահպանողականների „Standart“ լրագիրը այդ ճառը չափազանցութիւն է համարում։ Շատերը վախենում են, որ այդ ճառը անբաւականութիւն կը ծագեցնի լորդերի ժողովի և համայնքների ժողովի մէջ։

Անգլիական մամուլի մի մասի անընդհատ յարձակմունքները Ֆրանսիայի վրա միայն քաղաքական պատճառներից չեն առաջացած։ Դրանց գլխաւոր պատճառն այն է, որ Ֆրանսիական կառավարութիւնը չէ կամենում վերանորոգել 1860 թուականի առևտրական դաշնագրութիւնը Անգլիայի հետ։ Նորերումս հրատարակված Ֆրանսիական մաքսային գների համեմատ Ֆրանսիա բերված ապրանքներից հարկ է վերցնվում ոչ թէ նրանց գնի, այլ ծանրութեան և մեծութեան համեմատ։ Այդ փոփոխութեան շնորհով անգլիացիները ստիպված են մեծ հարկեր վճարել իրանց ապրանքները Ֆրանսիա տանելու համար։ Նորերումս լորդ Գրենվիլ յայտնեց պարլամենտին, թէ այն ժամանակից, երբ լրացել է 1860 թ. առևտրական դաշնագրութեան ժամանակամիջոցը, անգլիական կառավարութիւնը շատ անգամ առաջարկել է Ֆրանսիային նոր դաշնագրութիւն կապել, բայց այդ առաջարկութիւնները ոչինչ հետևանք չեն ունեցել։ Այժմ Անգլիայի և Ֆրանսիայի մէջ բանակցութիւններ են սկսվել առևտրական դաշնագրութիւն կապելու համար։ „Journal des Debats“ լրագրի կարծիքով Ֆրանսիան այդ հարցի մէջ Անգլիային մի քանի զիջումներ կանի, որպէս զի նրան հանգստացնի Ցունիսի վերաբերութեամբ։ Այդ զիջումները անհրաժեշտ են Անգլիայի և Ֆրանսիայի նախկին բարեկամութիւնը վերականգնելու համար։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 19 մայիսի։ Բերլինից մայիսի 18-ից հեռագրում են, որ գերմանական կայսր Վիլհելմ ընդունեց ռուսաց կանցլեր իշխան Գօրչակովին։

ԴՈՒԲԼԻՆ, 18 մայիսի։ Կալուածական միութեան կազմակերպող կեսյ կալանաւորված է։ Նա մեղադրվում է ազգաբնակութեանը գրգռելու մէջ։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 19 մայիսի։ Պետական բանկի 5% առմտակը առաջին շրջանի արժէ 96 ր. 87 կ., երկրորդ 94 ր. 25 կ., երրորդ 94 ր. 25 կ., չորրորդ 94 ր., ներքին 5% առաջին փոխառութեան առմտակը արժէ 224 ր. 75 կ., երկրորդ 217 ր. 75 կ., արևելեան առաջին փոխառութեան առմտակը արժէ 93 ր. 12 կ., երկրորդ 93 ր. 12 կ., երրորդ 93 ր. 50 կ., ոսկի 8 ր. 9 կ։ Ռուսաց 1 բուբլ Լօնդօնի վրա արժէ 24,25 պէնս, ռուսաց 100 ր. Համբուրգի վրա արժէ 207 մարկ 50 պֆ., Փարիզի վրա արժէ 256 ֆրանկ 50 սանտիմ։ Բօրսայի տրամադրութիւնը ամուր է։

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

անցաւ, գոնէ միւս կեանքում դուք երջանիկ կը լինէք, եթէ կը զղջաք, եթէ կը խոստովանվէք ինձ մօտ ձեր մեղքերը։

—Եթէ ես գործել եմ մի մեղք, լաւ է, որ նրա մէջ մեռնեմ, ասաց կալանաւորը դառն ատելութեամբ.—դա կը լինի մի աղդու բողոք բարութեան Աստուծոյ դէմ, որ որդուս ինձանից խլելուց յետոյ՝ ինձ ձգեց այդ կապանքների մէջ։

—Դուք հայհոյում էք Ամենակալի արդարադատութիւնը, մելիք։ Դարձեալ կրկնում եմ, այսօր բէկը կը տայ ձեր մահուան դատավճիռը։ դեռ բաւական ժամանակ ունէք զղջալու և ներում խնդրելու։

—Ես ներում խնդրելու սովորած չեմ, ոչ երկնքից և ոչ երկրի վրա բնակվող մարդերից։ Լաւ է, որ ինձ հանգիստ թողնէք, հայր սուրբ։

Արեղան վեր կացաւ, ներս կանչեց դրսում կանգնած չաթիներին, կրկին կալանաւորի ոտները ամրացրին կոճղի մէջ, և խուցի դուռը կողպելով, նրան թողեցին այնտեղ միայնակ։

Նոյն աւուր կէսօրային պահուն Ցաթեի հրապարակի վրա հաւաքվել էր խուռն բազմութիւն։ Բոլորը անհամբերութեամբ սպասում էին հանդիսատես լինելու երկրի բռնաւորի և աւերիչի մահուան պատժին։ Բոլորի աչքերը դարձած էին դէպի վանքի ճանապարհը, որտեղից պէտք է բերէին մահապարտին։

Հրապարակի մէջտեղում կանգնած էին զինված մարդիկ, թողնելով իրանց միջնավայրում բոլորակ տարածութիւն։ Այստեղ դանակը սրելով ման էր գալիս արբած դահիճը, ոտքից ցըգլուխ կարմիր հագնված։

—Ինչպէս արդար է Աստուծոյ դատաստանը, ասաց մի գիւղացի իր մօտ կանգնած հանդիսականին.—հինգ տարի առաջ չարագործը հէնց այս հրապարակի վրա գլխատել տուեց քսան և հինգ անմեղ երիտասարդներ, և որպիսի քաջ երիտասարդներ, ամեն մէկը հազար մարդու արժէր։ Հիմա ինքը նոյն տեղում գլխատվում է։

—Ցիշում եմ... հոգւոց հանելով ասաց միւսը.—այդ երիտասարդները պատկանում էին վանքեցի Խէչօի խմբին, որոնք ամրացել էին Ցուրայ բերդում, կողոպտում էին պարսիկ հարկահաններին, և զանազան միջոցներով սպանում էին այն հայերին, որոնք պարսիկներից պաշտօններ ընդունելով, նեղացնում էին իրանց ազգայիններին։ Չարագործը կաշառեց մի գիւղացու, և այդ անիրաւը իրան բարեկամ ձեւացնելով Խէչօի մարդիկներին, իր տան դռները ամեն ժամանակ բաց էր անում նրանց առջև։ Մի գիշեր հարփեցրեց նրանց, քնացրեց, յետոյ մատնեց ուրացողի եաւաուլների ձեռքը։

Վանքի ճանապարհի վրա երևաց մի խումբ, որ շարժվում էր դէպի հրապարակը։

—Բերում են... լսելի եղաւ ամեն կողմից։

Հրապարակի վրա հաւաքված բազմութիւնից շատերը վազեցին դէպի այն կողմը. շատերը անշարժ մնացին իրանց ընտրած տեղում, որ մի ուրիշը չը կանգնէ այնտեղ, որ կարողանան լաւ տեսնել։

Բերում էին մահապարտին։ Ամեն բերանից լսվում էին անէծք, նզովք, հայհոյանք, որ խառնվում էին ուրախութեան բացականչութիւնների հետ։ Մանուկները, որոնց սիրտը աւելի անկեղծութեամբ է արտայայտում ամբոխի զգացմունքը, հարիւրներով խմբվել էին չարագործի շուրջը, թնդեցնում էին օդը իրանց աղաղակներով։ Նրանք երգում էին մի ժողովրդական ասացուածք, որ առածի ձև էր ստացել։

«Լոյսը Լուսաւորչի հաւատին,

«Վայ ուրացող մարդին»։

Երգը թռչում էր հարիւրաւոր մանուկների բերանից, և որպէս բարկութեան շանթեր, տարածվում էր դէպի ամեն կողմ։ Ոմանք մանուկներից քարեր էին վեր առնում և ձգում էին դատապարտեալի վրա։ Նա այդ միջոցին նմանում էր մի կատաղած շան, որ չորս կողմից կաշկանդված, տարվում էր դէպի խեղդանոցը։

Մահապարտին նստացրել էին սև աւանակի վրա, առանց համեստի, երեսը դէպի զաւակի կողմը դարձրած։ Սանձի փոխարէն նրան բռնել էին տուել աւանակի պոչը։ Այդ խայտառակութիւնը աւելի սպանիչ էր քան թէ մահը, այն մարդու համար, որ սովորել էր հեծնել ամենաընտիր նժոյգների վրա, զարդարած թանգագին ասպաղէնով։

Երբ նրան հասցրին հրապարակը, ամբոխը ճեղքվեցաւ և ճանապարհ բաց արեց։

Ջինուորները մօտեցան նրան, ցած բերեցին աւանակից։ Այժմ կանգնած էին նրա մօտ երկու մարդիկ, մէկը դահիճը դանակը ձեռին, միւսը քահանան խաչը ձեռին։ Վերջինը սկսեց մեղմաբարել թշուառին հոգևոր խօսքերով, յորդորում էր խոստովանվել և համբուրել խաչը։ Դատապարտեալը մերժեց որպէս խոստովանութիւնը, նոյնպէս և խաչի համբուրելը։ Նրան ասեցին՝ նոյնպէս և խաչի համբուրելը։ Նրան ասեցին՝ չէր ցանկանայ, որ կանչէին մի մահմեդական մոլլայ։ Այդ ևս մերժեց նա։

—Շուտով... մի ուշացրէք... աղաղակում էր ամբոխը, որ այդ ժամանակ դտնվում էր սաստիկ վրդովմունքի մէջ։

Դահիճը մօտեցաւ, կապեց դատապարտեալի թեքերն ու ոտները։ Մի ձեռքի հարուածքով նա փայտի նման ընկաւ, տարածվեցաւ դետնի վրա։

Ոչ մի դէմք ցաւակցութեան նշան չէր ցոյց տալիս, ոչ մի սիրտ չէր բաբախում նրա համար։ Բոլորի սրտերը լցրել էր նա թոյնով և դառնութեամբ։

Մանուկների բազմութիւնը դարձեալ սկսեց եղանակել իր երգը։ Այդ երգի հնչիւնները հասան դատապարտեալի ականջներին ուղիղ այն րոպէում, երբ դահիճը բռնելով նրա մօրուքից, դանակը դրեց կոկորդի վրա։

«Լոյսը Լուսաւորչի հաւատին,

«Վայ ուրացող մարդին»...

Կրկնեց և թշուառը, իսկ դահիճը աւարտեց իր գործը։

Ամբոխի մէջ տիրեց ընդհանուր ցնծութիւն, երբ դահիճը շարագործի կտրած գլուխը, ցցելով նիզակի ծայրին, բարձրացրեց օդի մէջ։

Այդ միջոցին սկսեցին ածել դաւուլ և զուռնայ, և դահիճը շրջապատած նուագածուներով, սկսեց նիզակի ծայրին ցցած գլուխը ման ածել Ցաթեի փողոցներում։ Կնիկները դուրս էին գալիս տներից, թքում էին նրա վրա և տալիս էին դահճին մի քանի սև փող։

(Կը շարունակվի)